

PARC NEOLÍTIC DE LA DRAGA. BANYOLES. Foto: Viquipèdia.

PARC NEOLÍTIC DE LA DRAGA (BANYOLES)

Es troba a la part central de la vora oriental de l'estany de Banyoles. Va ser descobert l'any 1990, arran de les obres d'enjardinament del parc de la Draga, previs a la celebració de les competicions de rem dels Jocs Olímpics de 1992. Des d'aleshores s'hi realitzen excavacions arqueològiques periòdiques.

És un dels primers poblats neolítics lacustres d'Europa (5300-5000 aC). S'hi han trobat centenars de pilars de les seves cabanes elevades del terra i nombrosos objectes de fusta que s'han conservat gràcies a la humitat procedent de l'estany. Hi ha reproduïdes a escala real un graner i dues cabanes. Al seu interior es poden veure reproduccions d'objectes i eines trobades al jaciment. Les originals es troben al Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles conservades amb aigua, però actualment l'estan restaurant i no es pot visitar.

Text: Joan Codina Bernaus

BIBLIOGRAFIA

Catalunya Romànica, vol. V: Gironès, Selva i Pla de l'Estany.
Guies Catalunya Romànica, vol. 6: *El Gironès, la Garrotxa i el Pla de l'Estany*.
Wiquipèdia: Turisme de Banyoles. Consulta de primers de juny de 2024

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 228

16 de juny de 2024

EL PLA DE L'ESTANY

SANTA MARIA DE PORQUERES

L'església de Santa Maria de Porqueres s'aixeca davant del Mas del Castell, antiga fortalesa medieval convertida en masia al segle XVII. En aquell lloc es van fer excavacions i es van trobar restes de petits nuclis de poblament d'èpoques ibèrica i visigòtica, un temple pagà i un de paleocristià.

SANTA MARIA DE PORQUERES. Foto: Lluís Fernández.

Hi ha un document de l'any 840 que cita que hi ha una vila i una capella preromànica dedicada a sant Llorenç. Un altre document del 906 confirma que són propietat del monestir de Sant Joan de les Abadesses. El 957 ja pertanyien al senyor de Porqueres i, en fa donació al monestir de Sant Esteve de Banyoles. Una butlla de l'any 1097 ratificava que l'església continuava pertanyent a aquest monestir i que estava dedicada a santa Maria i a sant Llorenç.

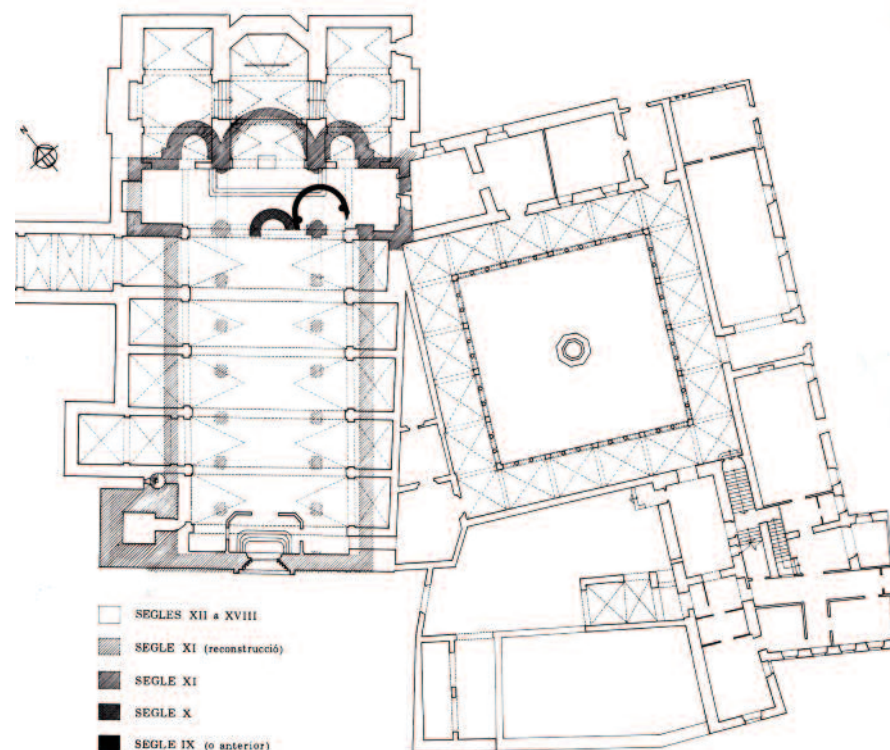
Es va enderrocar el primitiu temple i se n'edificà un de nou, l'actual, encara que sembla que es van aprofitar algunes parts dels antics murs. L'acta de consagració de l'any 1182 cita la dedicació únicament a santa Maria; les seves importants possessions que amb els seus delmes li servien per a la seva subsistència; la creació d'una sagrera de trenta passes i la submissió de l'església a la jurisdicció de la seu de Girona. Actualment, el conjunt consta de l'església, a la seva dreta la rectoria i a l'esquerra el cementiri i un comunidor.

SANTA MARIA DE PORQUERES. Portalada. Foto: Lluís Fernández

L'any 1980 es van fer excavacions arqueològiques. El dibuix de la planta que adjuntem indica l'edifici actual i les troballes de les excavacions, que són les restes de les anteriors esglésies.

A l'interior de l'església cal destacar dues obres importants: l'arqueta gòtica del segle XV amb les relíquies de sant Martirià, patró de Banyoles, que és de fusta de xiprer, té forma de temple i és recoberta d'argent repusat i esmaltat i que té vint-i-vuit figures en relleu; l'altra obra important és el retaule gòtic de l'altar major, del 1439, amb la Mare de Déu de l'Escala, obra de Joan Antígó. Té cinc cossos amb escenes de la vida de la Mare de Déu i al centre la seva imatge amb el Nen en alabastre policromat.

SANT ESTEVE DE BANYOLES. Planta general del monestir amb indicació dels elements identificats de les edificacions que precediren l'actual (planta J. Moner. *Caralunya Romànica. Banyoles*).

La Llotja del Tint. Edifici gòtic del segle XV. Com el seu nom indica és dedicada als tintos. Va ser una activitat econòmica molt important per a la vila. Actualment s'utilitza com a sala d'exposicions.

La **Pia Almoina.** Bonic palau gòtic on hi havia una institució benèfica laica dedicada a ajudar els pobres de la vila. Ha tingut diverses funcions i actualment és la seu del Museu Arqueològic Comarcal. Hi estan fent obres de reformes i no es pot visitar.

L'església de **Santa Maria dels Turers.** Es creu que el seu nom prové d'estar situada dalt d'un turonet. El primitiu temple era romànic, documentat l'any 1017. Fou enderrocat i se'n construí un de gòtic que fou acabat el 1333. És de planta basilical capçada per un absis heptagonal. Un bon exemple de gòtic català.

MONESTIR DE SANT ESTEVE DE BANYOLES

Fou fundat vers l'any 812, però el primer document és un precepte de l'emperador Lluís el Piadós del 822. És el primer monestir benedictí documentat a Catalunya. Se'l considera el bressol de la vila de Banyoles. L'església va ser reedificada diverses vegades.

El primer temple fou consagrat l'any 889, però va ser destruït vers el 945 per les ràtzies magiars. Es va construir de nou i es va consagrar el 957. El monestir va estar sota la protecció del comte de Girona-Barcelona i també del comte de Cerdanya-Besalú i va prosperar molt gràcies a les donacions i a les adquisicions que va fer. Al segle XI l'abadia va entrar en crisi i el comte de Besalú, seguint les directives de la reforma gregoriana, el va annexionar l'any 1078 al monestir de Sant Víctor de Marsella. Es bastí l'església romànica que fou consagrada el 1086. Els abats van ser marsellesos, fins que l'any 1221 en què es dissolgué l'annexió i tornaren a ser del país. Durant els segles XII i XIII van augmentar molt les possessions del monestir.

Els terratrèmols de 1427-28 van malmetre l'edifici, sobretot l'església i el campanar. Aviat, el 1431, s'inicià la reconstrucció que s'allargà fins al 1530. Durant la Guerra dels Trenta Anys, el 1655, els francesos van destruir quasi totalment l'abadia. Al segle XVIII, fou reconstruïda en estil neoclàssic. És una barreja d'estils: l'església és barroca i neoclàssica, la portalada gòtica tardana i el claustre renaixentista tardà. Queden alguns petits vestigis d'època romànica. Amb la desamortització del 1835, va quedar abandonat, però tot seguit es va convertir en una casa missió del bisbat de Girona.

Gran capitell que sosté la part esquerra de l'arc triomfal. Foto: Lluís Fernández.

Gran capitell que sosté la part dreta de l'arc triomfal. Foto: Lluís Fernández.

L'església consta d'una sola nau de grans dimensions coberta amb volta de canó, capçada per un absis semicircular amb un llarg presbiteri. Aquesta capçalera és ben singular. Té tres absidioles trevolades buidades al gruix del mur, en forma d'arcs de mig punt una mica peraltats, sostinguts per columnes amb capitells, amb decoració vegetal. A la part allargada hi ha, a cada costat, una capella també buidada en el mur. A l'absis hi ha encastada una biga de fusta policromada, que segurament prové del temple preromànic on se subjectava la cortina per ocultar l'altar, en el moment de la consagració.

L'absis se separa de la nau per un arc triomfal de mig punt -primitivament era de ferradura-, amb una motllura de mitja canya amb decoració vegetal. Està suportat per dues columnes amb capitells esculpits molt grans. Consten de tres parts ben diferenciades: una prolongació del fust, el capitell pròpiament dit i l'àbac que ressegueix com imposta el mur lateral. Al capitell del costat esquerre hi ha dos atlants, a baix un home petit entortolligat per una serp i a l'àbac el Crist en Majestat, la Mare de Déu amb el Nen i l'apostolat. Al capitell de la dreta hi ha dos atlants -d'un només el cap- i a l'àbac hi ha, en un costat, el Crist en Majestat envoltat de la cort celestial i a l'altre tornem a trobar el Crist i la representació del pecat original.

La portalada s'inscriu en un cos quasi quadrat que sobresurt totalment de la façana de ponent. Està coronada per una cornisa volada sostinguda per mènsules de mitja canya. Consta de quatre arcs en gradació, el de

l'interior és de mig punt i els tres restants són de ferradura progressiva. L'arquivolta interna presenta un fris amb vint-i-dos medallons esculpits amb temes vegetals, animals i humans. L'arquivolta exterior té decoració geomètrica en ziga-zaga. Les dues restants no tenen cap decoració. Les dues arquivoltes centrals descansen sobre columnes amb capitells esculpits, iguals a cada costat. Els capitells exteriors presenten una decoració vegetal, amb pinyes. Els seus àbacs també són amb decoració vegetal, la mateixa que llueix la imposta. Els capitells interiors estan decorats amb fulles d'acant i els seus àbacs disposen de lleons afrontats amb el cap comú.

Damunt de la portalada s'obre un òcul i un alt campanar d'espadanya d'un sol ull. El temple va patir greus destrosses amb els terratrèmols del segle XV, però foren reparades ràpidament sense modificacions. Als segles XVIII i XIX s'havien efectuat algunes transformacions. Una d'important fou la conversió del campanar d'espadanya en un de torre, però en la restauració de l'any 1957 foren eliminades totes aquestes transformacions. També va ser substituïda la volta de pedra per una de més lleugera amb rajoles, perquè a causa del seu pes s'estaven deformant els murs, amb greu perill d'ensorrament.

Com s'ha vist es tracta d'un edifici molt complex, amb parts de factura arcaica però construït a finals del segle XII.

PIA ALMOINA. Foto: Joan Codina.

Quant a l'escultura, es considera que no és d'una qualitat excel·lent, però és molt interessant la seva iconografia, gens habitual, que se la relaciona amb Sant Pere de Galligants i amb el monestir de Ripoll. L'escultor podria ser de l'escola d'aquest monestir.

BANYOLES

És la capital de la comarca. El naixement de la vila va lligat a la fundació del monestir de Sant Esteve de Banyoles vers l'any 812. És característic d'aquesta població el seu estany. Fa uns 2.000 m de llargada i l'amplada va de 235 a 730 m. La profunditat va de 6 a 62 m. Rep l'aigua subterràniament, habitualment uns 600 l/s, i origina el riu Terri.

Els llocs a destacar de la vila medieval són:

La plaça Major, del segle XIII. És quadrangular i porxada amb quaranta arcades. La travessa el rec Major provinent de l'estany. Cada dimarts s'hi celebra un mercat comarcal d'ençà que es bastí.

La muralla medieval. Es conserva el tram que segueix el carrer de la Muralla.

MONESTIR DE SANT ESTEVE DE BANYOLES. Foto: Viquipèdia